

Vem ska tro på mig?

- EN GRANSKNING AV SEXUELLA ÖVERGREPP
PÅ DE STATLIGA UNGDOMSHEMMEN

BARNRÄTTSBYRÅN.

CHILDHOOD

WORLD CHILDHOOD FOUNDATION
FOUNDED BY H.M. QUEEN SILVIA OF SWEDEN

Sexuella övergrepp inom den statliga ungdomsvården

Maria Andersson Vogel

Elin Wernquist

Joel Borgström

CHILDHOOD

WORLD CHILDHOOD FOUNDATION
FOUNDED BY H.M. QUEEN SILVIA OF SWEDEN

BARNRÄTTSBYRÅN.

Lina, 14 år vid placering på SiS

På alla institutioner jag har varit på har det funnits personal som velat flörta, de kunde till exempel smeka mig på rumpen när de gick förbi. Det är så överallt och är jättevanligt. På flera hem har det också funnits personal som har sagt att de vill ha sex med mig. Flera av dem har föreslagit att vi ska ses när jag inte är placerad längre eftersom "det finns för mycket kameror på SiS".

CHILDHOOD

WORLD CHILDHOOD FOUNDATION

FOUNDED BY H.M. QUEEN SILVIA OF SWEDEN

BARNRÄTTSSBYRÅN.

Sexuella övergrepp mot unga vid SiS ungdomshem – en kartläggande dokumentationsstudie

Maria A. Vogel

Fil.dr. i social arbete

Forskare vid kriminologiska institutionen, Stockholms universitet

Stockholms
universitet

Bakgrund

- Uppdrag från Barnrättsbyrån och World Childhood Foundation
- Återkommande rapporteringar om missförhållanden – våld och sexuella övergrepp mot placerade (flickor)
- Saknas studier om omfattning av förekomst av sexuellt våld och kränkningar vid ungdomshemmen
- Låsta miljöer en riskmiljö vad gäller övergrepp

Syftet med studien är att undersöka i vilken utsträckning och på vilka sätt det förekommer kränkningar och våld av sexuell karaktär mot placerade barn och unga vid de särskilda ungdomshemmen. Syftet konkretiseras med följande frågeställningar:

- Hur vanligt förekommande är det med dokumenterade uppgifter om sexuella kränkningar och våld vid de särskilda ungdomshemmen under tidsperioden januari 2019 till maj 2022?
- Vilka utsätts för kränkningar och våld och vilka är det som utför dessa övergrepp?
- Vilka typer av sexuella kränkningar och våld går att identifiera?
- Vad berättar unga med erfarenhet av att ha blivit utsatta?

Material

- Allmänna handlingar från IVO och SiS: klagomål, Lex Sarah-dokumentation, tjänsteanteckningar, incidentrapporter, dokumentation från internutredningar och ungdomsråd under en period av 40 månader (1 jan 2019- 4 maj 2022)
- Kompletterande dokumentation: domar avseende våldtäktsmål i tings/hovrätt och dokumentation från SiS Personalansvarsnämnd (PAN) 2017-2022
- Tre kvalitativa intervjuer med tidigare placerade som har erfarenhet av övergrepp

Fördelning över år och institutioner

2019	2020	2021	2022 (1a kvartalet)	Totalt
34	69	78	21	209

- Tydlig ökning efter 2019, men svårt att säga vad det beror på
- I snitt fem dokumenterade händelser/klagomål i månaden
- Fördelningen ojämn över institutionerna, varierar från 0 till 20 (totalt, inte per år). Samvarierar tydligt med målgruppens kön – de med höga siffror har alla tagit emot flickor och de med låga har endast tagit emot pojkar.

(för 7 av de dokumenterade händelserna/klagomålen har årtal inte framgått)

Vanligast att manlig personal utsätter placerade flickor

- Den absoluta majoriteten av de inrapporterade händelserna/klagomålen rör situationer där personal uppges vara förövare (193 av de 209 dokumenterade uppgifterna)
- I den dokumentation där personalens kön framgår (i 118 dokumenterade uppgifter) rör nästan 90 procent män
- I den dokumentation där ungdomarnas kön framgår (i 165 dokumenterade uppgifter) rör drygt tre fjärdedelar flickor

Typer av sexuellt våld och kränkningar från personal som beskrivs i dokumenten

Typ av sexuell kränkning/våld	Kön framgår ej	Pojkar	Flickor	Total
Våldtäkt	2	1	8	11
Övergrepp	10	6	12	28
Ofredande	11	12	45	68
Icke-fysiska kränkningar	6	10	35	51
Kontakt ospecificerat	6	3	19	28
Övrigt	3	2	9	14
Totalt	38	34	128	200

Hur beskrivs upplevelser av sexuella kränkningar och våld?

Ofredande: Tafsande i olika situationer, ibland beskrivningar som pekar på att det ingår i ett bredare mönster, där den unge är utsatt av en specifik personal, ibland en personal som tycks utsätta flera unga på avdelningen

"kollar på ett sliskt sätt på mig"

"berättar att en manlig personal medvetet tagit på hennes bröst"

Icke-fysiska kränkningar: blickar, skämt och kommentarer med sexualiserade intentioner: manlig personal som kommit in till en flicka när hon duschat och höll på att torka sig, sagt att "om han inte riskerade att få fängelse så skulle han ha satt på henne"

Kontakt ospecificerad: Allmän otrygghet och upplevelser av kränkningar av intimsfären

– bl.a. flickor kroppsvisiterade av manlig personal

"flickan beskriver att personal genomför kroppsbesiktningar enbart för sitt eget nöjes skull"

Hur beskrivs upplevelser av sexuella kränkningar och våld?

Övergrepp: Beskrivs både som sexuella relationer och som övergrepp

"tagit i [NN:s] könsorgan och onerat åt honom och att detta skedde mot ungdomens vilja"

"[NN] haft en sexuell relation till en manlig timvikarie"

Våldtäkt när det explicit har beskrivits så i dokumentationen – åtminstone 5 fall under en treårsperiod

"Hon berättar att hon [...] blev utsatt för våldtäkt av en personal på avdelningen, samma personal som tidigare under sommaren slagit henne."

Vad berättar de intervjuade?

- Att de varit rädda för att berätta och rädda för att inte bli trodda
- Upplevelse av att de är en grupp ingen lyssnar på, att ord står mot ord – finns liknande mönster i dokumentationen
- Maktlösheten som inlåst – ”vi kan ju inte ens ringa polisen” – och det totala beroendet av personalen
- Att personal begår övergrepp på SiS för att de kan – stora möjligheter, få risker
- Hur förebygga?
 - Övervakningskameror överallt
 - Ingen manlig personal på flickavdelningar
 - Om det sker, reagera snabbt
 - Undvika att personal jobbar med vänner och familj

Lex Sarah, PAN och fällande domar

- Endast en tredjedel av de hos SiS upprättade Lex Sarah-rapporterna har lett till anmälan till IVO
- Under perioden 2017-2022 har nio anmälningar gått till PAN.
- Under perioden 2017-2022 fem fällande domar avseende våldtäkt (en friad i tingsrätt men fälld i hovrätt)
- Tydlig diskrepans i omfattning relaterat hur ofta barn klagar

Slutsatser

- Ett stort och reellt problem vid ungdomshemmen. I snitt fem dokumenterade klagomål/månad och vi kan på goda grunder anta att här finns mörkertal
- I huvudsak manlig personal som utsätter placerade flickor
- Mönster av att unga inte vågar berätta eller, när de gör det, inte blir tagna på allvar eller trodda
- Stor diskrepans mellan omfattningen av klagomål och dokumenterade uppgifter och omfattningen på fall som hanteras genom Lex Sarah-anmälningar, PAN-ärenden eller som leder till åtal – ett tecken på att de ungas upplevelser av att inte bli tagna på allvar stämmer?
- Ett problem för myndigheten i stort och inte för enskilda institutioner (även om det helt klart är värre på vissa än på andra)
- Stöd i tidigare forskning att det är ett problem som behöver hanteras strukturellt och organisatoriskt

TACK för er uppmärksamhet!

- Internationellt och historiskt perspektiv
- Vanvårdsutredningar
- Mönster
 - Slutenhet och brist på insyn
 - Organisationskultur
 - Våld föder våld
 - Förövare
 - Vuxna som inte tror på barn
- Vägen framåt
 - Reformerad tvångsvård
 - Stärkt klagorätt
 - Ökad tillsyn och transparens
 - Avskaffa avskiljningar

CHILDHOOD

WORLD CHILDHOOD FOUNDATION

FOUNDED BY H.M. QUEEN SILVIA OF SWEDEN

BARNRÄTTSSBYRÅN.

TACK!

elin@barnrattsbyran.se
joel.borgstrom@childhood.org
maria.vogel@criminology.su.se

CHILDHOOD
WORLD CHILDHOOD FOUNDATION
FOUNDED BY H.M. QUEEN SILVIA OF SWEDEN

BARNRÄTTSBYRÅN.

